

Pakhuizen
Komvest 45
8000 Brugge

www.raakvlak.be
info@raakvlak.be

Brugge 2009

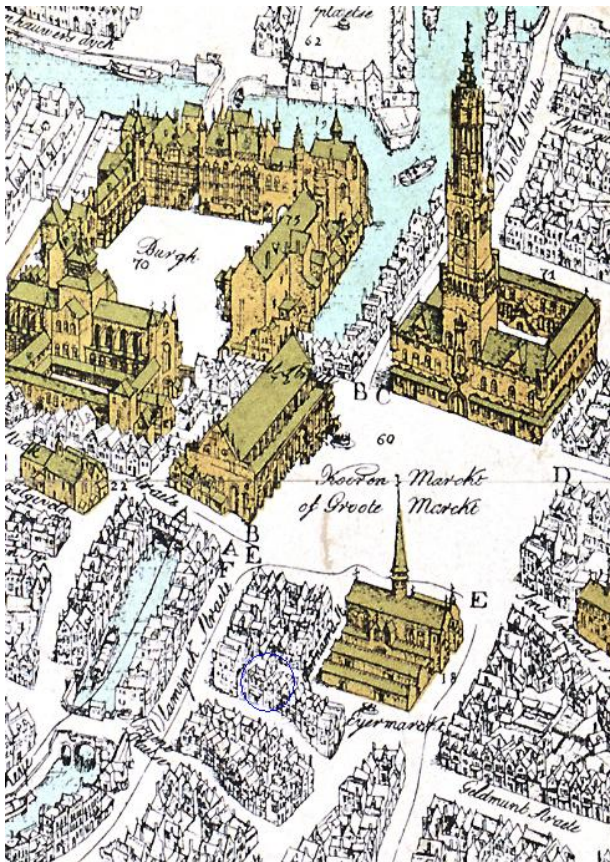
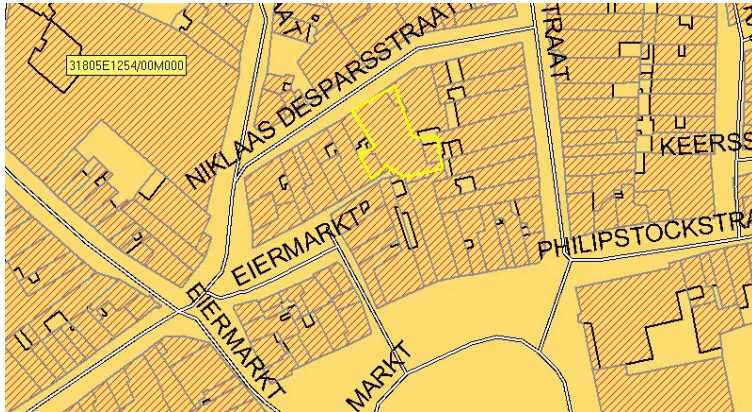
Raakvlak Rapport
Archeologisch onderzoek
Niklaas Desparsstraat 12

1. Situering van het project

Naar aanleiding van de bouw van een appartementsgebouw met ondergrondse parkeergarage in de Niklaas Desparsstraat te Brugge, voerde Raakvlak in samenwerking met bouwheer Jacxens uit Oostkerke een voorafgaand archeologisch onderzoek uit. Het

bouwterrein bevindt zich op een boogscheut van de markt, namelijk tussen de Niklaas Desparsstraat – voor de 19de eeuw het “Pluymstraetken” of het “Bezemstraetken” – en de Rozemarijnstraat. De plek is ook wel gekend als de vroegere cinema Forum.

Situering van het opgegraven terrein

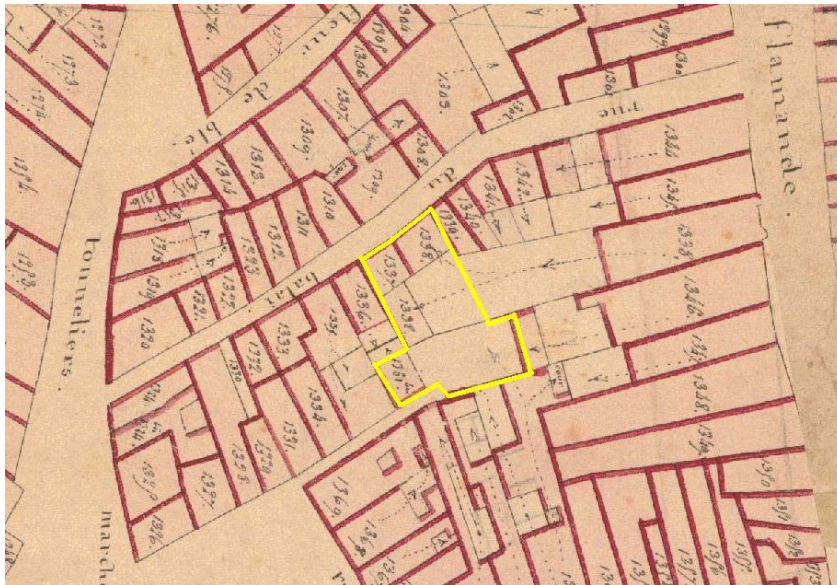

Fragment van de kaart van Marcus Gerards (1561).

Uit een eerste historisch onderzoek uitgevoerd door Heidi Deneweth blijkt dat in de 16de eeuw de eigenaars aan de Rozemarijnstraat eenvoudige lokale ambachtslieden waren, terwijl die aan de Niklaas Desparsstraat zich in iets betere middens situeerden¹.

¹ Met dank aan Heidi Deneweth

*Primitief plan uit 1835, het oudste kadasterplan van Brugge.
Op het onderzochte terrein is duidelijk de indeling in kleinere percelen te zien.*

Het onderzoek

In de loop van december 2008 werd het uitgraven van het bovenste pakket bodemarchief (ca. 1 meter) opgevolgd. Behalve recente muurresten en puin kwamen geen relevante archeologische sporen aan het licht. Na het plaatsen door de aannemer van een eerste rij trekankers in de wanden kon begin januari overgegaan worden tot het eigenlijke archeologische onderzoek. Het hele terrein werd door de bouwheer afgegraven tot het archeologisch interessante niveau, ca. 190 cm onder het loopvlak. (6,7 meter TAW). Na 2 weken was het onderzoek afgerond. Achteraf werd de verdere afgraving van het terrein tot een diepte van 5,5 meter vanaf het loopvlak (3,10 meter TAW) nog verder begeleid.

2. Beschrijving structuren

2.1. Bakstenen constructies

- Spoor 1

Het betreft een beerput (ca. 3,7 meter op 3 meter) waarvan enkel de onderste vulling (ca. 10 cm) bewaard was gebleven. De noordelijke zijde van de structuur was nog 4 bakstenen hoog (ca. 32 cm) bewaard, aan de zuidzijde was slechts 1 baksteenlaag bewaard. Het baksteenformaat bedroeg voornamelijk 29x14x7 cm, hoewel ook hier en daar een groter formaat 31x15x7,5 cm voorkwam. De zachte kalkmortel heeft een beige kleur. De beperkte inhoud (o.a. resten van een beker/kan in proto-steengoed, wat grijs en hoogversierd aardewerk) en het baksteenformaat laten toe de beerput te dateren eind 13de- 1ste helft 14de eeuw.

- Spoor 9

Restant van een bakstenen beerput (formaat 29x14x6,5 cm) gevoegd met zachte wit-beige kalkmortel. De oostelijke muur is slechts 2 stenen hoog bewaard (ca. 15cm), de westelijke muur 6 bakstenen hoog (ca. 55cm). Ook hier was slechts de onderste vulling bewaard gebleven. Deze bestond voornamelijk uit grijs aardewerk, wat rood aardewerk en een behoorlijke hoeveelheid visresten. We mogen de beerput dateren in de eerste helft van de 14de eeuw.

- Spoor 16

Bakstenen constructie, vermoedelijk een beerput, gevuld met bouwpuin en ingespoeld water. Het baksteenformaat betrof 29,5x14x6,5 cm, de bakstenen waren gevoegd met zachte beige kalkmortel. De constructie was tot een diepte van ca. 150 cm bewaard (5,2 meter TAW). De westzijde bevond zich deels onder de talud, gebruikt door de kraan om de werkput in te rijden. De oostzijde liep verder door in het profiel. Behalve bouwpuin werden geen vondsten in deze constructie aangetroffen. Het baksteenformaat laat toe deze structuur in de 14de eeuw te dateren.

- Spoor 13

Een grote bakstenen constructie (ca. 5,5 meter op 4 meter) met baksteenformaat 29x14x6 cm. . De constructie werd gemetst in kruisverband, er werd gebruik gemaakt van zachte beige kalkmortel. De beerput heeft een rijke vulling aan archeologisch materiaal, zowel organisch materiaal als aardewerk. Het materiaal is te dateren eind 14de en voornamelijk 15de eeuw. Op een bepaald moment werd de beerput in 2 gedeeld door in het midden houten palen in te slaan, ertussen puin te storten en daarop een bakstenen muur te bouwen. Het baksteenformaat van deze muur bedraagt 27x13x6 cm, de muur is ca. 60 cm breed. Hierna werd het oostelijk deel verder als beerput gebruikt. Het noordelijk deel werd grotendeels leeggemaakt (getuige de geringere vondsten), waarna in dit deel een waterput (zie spoor 12) werd aangelegd.

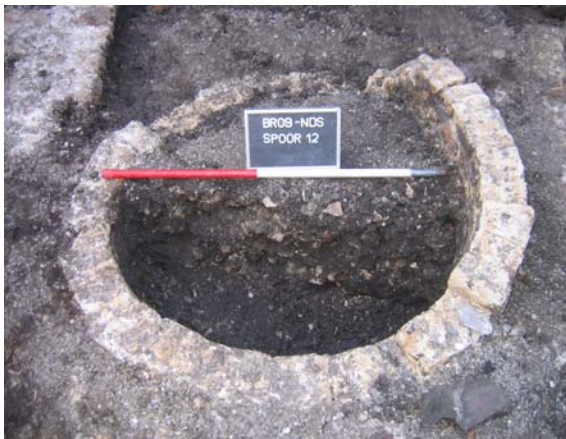
- Spoor 5 & 6

Bakstenen constructie (30,5x14,5x7 cm en 29,5x14x6,5 cm) met beige zachte kalkmortel. De muur is erg diep bewaard gebleven tot ca. 180 cm (5,9 meter TAW). Zowel in noordelijke als westelijke richting lopen de muren door in het profiel. In een latere fase werd een kleine steunbeer (spoor 6) tegen de noordelijke muur aangebouwd. Het baksteenformaat van deze steunmuur bedroeg 27x13,5x6,5 cm en er werd beige zachte kalkmortel gebruikt. Deze steunmuur is 70 cm diep bewaard. De diepte van de constructie tot 180 cm diep en de aanwezigheid van een steunbeer doet ons vermoeden dat het een fundering van een opstaande muur betreft. Er werden geen vondsten binnen de structuur aangetroffen.

- Spoor 12

Bakstenen waterput met een diameter van ca. 1 meter. Het baksteenformaat bedroeg 14x11x6 cm en er werd harde grijze mortel, aangelegd binnenin spoor 13, nadat deze beerput verkleind werd. De waterput had een diepte van ca. 3,50 meter TAW. Er werd enkel een natte puinvulling aangetroffen. Uit de onderste laag werden stalen voor verder onderzoek genomen. De waterput is vermoedelijk te dateren na de 2de helft van de 15de eeuw.

- Spoor 19

Restant van een bakstenen (27,5x13x6,5 cm) constructie met beige zachte kalkmortel. Slechts 1 baksteenlaag hoog bewaard.

2.2. Andere grondsporen

- Spoor 10

Constructie bestaande uit houten palen en planken.

Bij de aanleg van de beerput (spoor 9) lijkt rekening gehouden te zijn met de houten constructie. Hierdoor mogen we spoor 10 als een oudere constructie beschouwen. Toch lijkt de vulling binnen de houten constructie niet echt ouder dan spoor 9, aan de hand van het beperkte aardewerk mogen we een datering van eind 13de –begin 14de eeuw vooropstellen.

Enkel de noord- en oostzijde van deze structuur zijn bewaard gebleven. Aan de binnenzijde van deze structuur was een kalkmortel werkvloertje bewaard gebleven.

- Spoor 14

Een mest/ afvalkuil van ca. 65 cm diep. In de kuil bevond zich een concentratie van grote visgraten. De weinige scherven (voornamelijk grijs aardewerk maar ook wat paffrath en hoogversierd aardewerk) doen een datering in de 13de eeuw vermoeden.

- Spoor 15

Een mest/ afvalkuil van ca. 100 cm diep. De vulling bestond uit botmateriaal, wat grijs en rood aardewerk, paffrath- aardewerk en roodbeschilderd Rijnlands aardewerk. Vermoedelijk mag ook deze kuil in de 13de eeuw gedateerd worden.

2.3. Een opge vulde depressie

Al deze bakstenen constructies waren ingegraven in een oudere ophogingslaag. Bij de rioleringswerken op de Markt, enkele jaren geleden, was reeds de aanwezigheid vastgesteld van een opge vulde depressie die zich aan de noordzijde van het marktplein uitstrekte. Bij het onderzoek aan de Niklaas Desparsstraat kon het verdere verloop van deze laaggelegen zone waargenomen worden

De restanten van deze depressie zijn ook nog te zien op het 16de-eeuwse schilderij "De zeven wonderen van Brugge" door P. Claeissens dat zich in het Begijnhof bevindt.

Om dit opvullingspakket zo goed mogelijk te onderzoeken werd met de kraan een sleuf getrokken van ca. 5 meter lengte en ca. 1,8 meter breed. Hierbij werd per 25 cm verdiept, de vondsten werden vervolgens per laag ingezameld. Iedere laag werd bemonsterd voor verder onderzoek.

Laag	TAW-hoogte in meter	Vondsten	Datering
A	6,70-6,45	Botmateriaal, leer, Noord-Frans, hoogversierd, andenne, roodbeschilderd, paffrath, proto-steengoed, rood en grijs aardewerk	12 ^{de} -13 ^{de} eeuw
B	6,45-6,20	Idem laag A	
C	6,20-5,95	Idem laag A	
D	5,95-5,70	Idem laag A	
E	5,70-5,45	Idem laag A	
F	5,45-5,20	Idem laag A	
G	5,20-4,95	Idem laag A	
H	4,95-4,70	Botmateriaal, grijs aardewerk, rood beschilderd aardewerk	12 ^{de} eeuw
I	4,70-4,45	botmateriaal	
J	4,45-4,20	Grijs laat-karolingisch aardewerk, benen kam	9 ^{de} -10 ^{de} eeuw
K	4,20-3,95	Veenlaagje met daaronder het natuurlijk zand	

Laag A tot laag G (van 6,70 tot 4,95 meter TAW) bevatten allen dezelfde samenstelling in het vondstenmateriaal te dateren in de 12de en 13de eeuw. Deze lagen behoren tot eenzelfde donkerbruin pakket waarbinnen kleinere ophogingslaagjes te onderscheiden waren. Deze laagjes getuigen van een geleidelijke opvulling (bv. het storten met een kar, waarbij de ene kar al meer mestrijke vulling bevatte dan een andere) en bevat heel wat consumptieresten zoals dierlijk botmateriaal, schaaldieren maar ook resten van lederen schoenen, metalen kleinoden (zie verder) en allerlei aardewerk (zie tabel)

Laag H (van 4,95 tot 4,70 meter TAW) bestaat uit een sterk compact en mestrijk, bruin pakket. Deze laag bevatte veel minder vondsten dan de lagen erboven: naast wat botmateriaal, 1 scherf grof, zandig verschaald grijs aardewerk en een scherf rood beschilderd aardewerk. Vermoedelijk mogen we deze mestrijke laag dateren in de 12de eeuw. Deze laag mag aanzien worden als de start van het ophogingsproces.

Laag I (van 4,70 tot 4,45 meter TAW) bevat enkel wat botmateriaal en mag mogelijks aanzien worden als het onderste deel van het mestrijke compacte pakket beschreven in laag H.

Laag J (van 4,45 tot 4,20 meter TAW) is een grijze, meer zandige vulling die naast botmateriaal enkele opmerkelijke vondsten bevatte:

- Eén wandfragment grijs aardewerk is fijnkorrelig, heeft een gladde wand en draagt een radstempelversiering van verschillende horizontale lijnen. Dit aardewerk mag aanzien worden als een lokale imitatie van de decors op de Badorfceramiek². Dergelijk aardewerk wordt gedateerd in de laat-karolingische periode, eind 9de tot 10de eeuw.

- Eén fragment van een kam vervaardigd in dierlijk botmateriaal, vermoedelijk hertshoorn. Het betreft een samengesteld stuk, opgebouwd uit verschillende stukken botmateriaal. De versiering bestaat uit verticale en diagonale lijnen en enkele concentrische cirkels. Vergelijkbare kammen komen voor vanaf de vikingperiode tot in de 11de eeuw. Een ander vergelijkbaar exemplaar werd aangetroffen bij opgravingen aan de Burg.³

Beide vondsten laten toe deze diepste laag te dateren in de 9de-10de eeuw. De vondsten zijn toe te schrijven aan de periode waarin dit deel van de ondergrond nog een drassige, natte depressie vormde.

Laag K (van 4,20 tot 3,95 meter TAW) Op dit niveau werd een dun venig laagje aangetroffen waaronder zich het natuurlijke Pleistoceen zand bevond. Bij het opvolgen van de verdere graafwerken kon het hoogteverschil van het natuurlijk zand verder waargenomen worden. Het dichtste bij de Markt (Rozemarijnstraat) was deze gelegen op 4,15 meter TAW, halfweg de sleuf richting Niklaas Desparsstraat 4,65 meter TAW en tegen de wand met de Niklaas Desparsstraat 5,60 meter TAW.

---

² Hollevoet, Y. 1991, *De ceramiegroepen*, in: De Witte, H. *De Brugse Burg, van grafelijke versterking tot moderne stadskern*, Archeo-Brugge 2, p. 160-163.

³ Erynck, A. & Hillewaert, B. 1991, *Niet ceramische gebruiksvoorwerpen uit de oude Burgfase*, in: De Witte, H. *De Brugse Burg, van grafelijke versterking tot moderne stadskern*, Archeo-Brugge 2, p. 166-167.

Profiel gemaakt bij het uitgraven tot het diepste niveau voor de start van de bouwwerken. Er was een gelijkaardige opbouw zichtbaar:

Onderaan het pleitocene zand
daarboven een venig laagje
vervolgens een grijze zandige laag
een pakket met de oudste vergravingen
bovenaan een dik ophogingspakket

2.4. Kleinoden in metaal

Dankzij de medewerking van P. Vanwanzele konden de diverse lagen en vullingen met de metaaldetector onderzocht worden. Dit leverde een rijke oogst aan vondsten op die anders gemakkelijk aan het blote oog ontsnappen. In het bovenste ophogingspakket (Laag A tot laag G van 6,70 tot 4,95 meter TAW) werden allerlei kleinoden in metaal aangetroffen. Deze groep omvat fragmenten van pelgrimsinsignes, speelgoed, gespen, ringen en dergelijke.

Enkel voorbeelden:

Bijzonder is de vondst van 2 identieke riddertjes op een voetstukje en een ruitertje te paard in een tin-loodlegering. Het zijn platte figuurtjes ca. 4cm hoog die aan beide zijden werden bewerkt. De afbeelding op beide zijden is identiek, de figuurtjes dragen een zwaard en schild. Ze zijn te dateren in de 13de eeuw.

Alle figuurtjes kunnen rechtopstaan, de riddertjes door het voetstukje, het ruitertje door de 4 benen van het paard. Al deze figuurtjes kunnen beschouwd worden als de middeleeuwse voorganger van het "tinnen soldaatje".

Enkele van de andere metaalvondsten:

2.4. Interpretatie van de structuren

De aangetroffen rechthoekige beerputten, opgetrokken in baksteen, bevonden zich vermoedelijk op het erf of de binnenkoer van huizen uit de Vlamingstraat, de Rozemarijnstraat en/of de Niklaas Desparsstraat. De aangetroffen bewoningssporen kunnen gedateerd worden vanaf het eind van de 13de eeuw maar voornamelijk tijdens de 14de eeuw en later.

De vraag kan gesteld worden of er op dit terrein ook oudere bewoning was. De geschreven bronnen lijken te suggereren dat er voorafgaand aan de straatbebouwing, met de bijhorende beerputten die hierboven reeds vermeld werden, een centrale bebouwing zou kunnen geweest zijn. Aanwijzingen voor constructieresten in veldsteen, die op een bouwfase rond 1200 zouden kunnen wijzen, werden niet aangetroffen. Dit sluit aan bij de datering van de opgevulde depressie, die laat uitschijnen dat er ten vroegste vanaf ca. 1250 bebouwing mogelijk was.

Mogelijk zijn de vele ingeheide houten palen die op het terrein voorkomen (op het grondplan in het bruin gekleurd), te interpreteren als resten van een centrale bebouwing. Dendrochronologische datering van deze houtresten kan hier wellicht uitsluitsel geven. Als er een houten centraal aanwezig was zal deze van korte duur zijn geweest, aangezien vanaf het eind van de 13de eeuw reeds de eerste bakstenen constructies verschijnen.

Niklaas Desparsstraat

BR09NDS

